

Dehumanizacija za rezalno žico: Uvod

Abstract

Dehumanization Behind the Barbed Wire: An Introduction

As refugees arrived in Slovenia, first in September and then in October, many self-organized individuals and groups were present on the hot spots, monitoring the situation and work with refugees. They wrote reports about the situation, which differ from the dominant media accounts. Twenty-eight reports are published as documentary material for potential subsequent analysis.

Keywords: refugees, surveillance, barbed wire, racism

Povzetek

Ko so septembra in nato množičneje oktobra v Slovenijo prihajali begunci, so na terenu spremljali razmere in z begunci delali samoorganizirani posamezniki in skupine. O razmerah na terenu so pisali poročila. Ta razkrivajo, da je Republika Slovenija drugače obravnavala begunce, kot je poročala večina medijev. Objavljamo osemindvajset poročil kot dokumentarno gradivo za morebitne poznejše analize.

Ključne besede: begunci, nadzorovanje, ograja, rasizem

Ko so septembra letos po t. i. balkanski poti na slovensko-hrvaško mejo na Obrežju prišle prve skupine beguncev, je postalo jasno, da jih bo država obravnavala s trdo roko. Takrat so se pokazali obrisi brutalizacije družbe in t. i. upravljanja z begunci: ograde, policija v opremi za spopadanje z množico, policijski psi, helikopterji, neinformiranje beguncev, logistična zmeda, širjenje moralne panike in ustrahovanja prebivalstva. Ti prijemi so se oktobra z množičnejšem prihodom beguncev izkristalizirali v sistemu razčlovečenja, v katerega je vlada takrat vključila še vojsko.

Naj na kratko obnovimo dogajanje po septembrskem koncu tedna, ko so begunci prvič prišli v državo.¹ Ko je Madžarska v noči med 16. in 17. oktobrom zaprla mejo s Hrvaško in s tem tudi begunsko pot, so se begunci usmerili proti Sloveniji, ki je načrtovala popoln nadzor nad prihodom beguncev z upočasnjevanjem njihovega vstopa, zato naj bi sprejela 2500 ljudi na dan. Ta strategija se je v nekaj urah sesula in napovedala kaos zaradi razpada načrtov državnih in humanitarnih institucij, saj je mejo na različnih točkah prestopilo veliko več ljudi, ki so jih več ur, včasih vso noč zadrževali na medmejnih območjih brez strehe nad glavo in brez kakršne koli infrastrukture. Na teren je začela prihajati vojska. Iz Rigonc so morali begunci v skupinah pešačiti osem kilometrov do Brežic. Silovito so se zaostrovale razmere tudi v predvidenih sprejemnih taboriščih, kjer so v premajhne zmogljivosti nameščali odločno preveč ljudi. V nevdržnih razmerah, zlasti v taboriščih Dobova (v opuščeni tovarni Beti) in Brežice, je naraščala napetost, ki je eskalirala v požaru v taborišču v Brežicah. Ljudje so morali spati na golih tleh, zunaj na mrazu in dežju. Zaradi neobčutljivosti in neobvladljivosti razmer so se ločevale družine. Humanitarne organizacije, ki naj bi poskrbele za osnovno preskrbo ljudi, položaju niso bile kos, ljudje so ostajali premočeni, brez hrane in vode. Nestrpnost v javnosti je rasla in se tako rekoč normalizirala, v parlamentu so sprejeli dopolnilo k zakonu o obrambi, ki daje vojski policijska pooblastila in s tem možnost intervencije v civilno sfero. Položaj so deloma reševali samoorganizirani posamezniki in aktivisti z razdeljevanjem hrane in obleke mimo nadzora policije in humanitarnih organizacij. Po izrednem sestanku držav, ki ležijo na balkanski poti, so se razmere začele umirjati, glavna vstopna točka je postala Dobova, travnik v Rigoncah se je izpraznil. Ljudi so začeli voziti tudi v druga taborišča po državi, prehod ljudi pa se je začel zatikati na Šentilju, ko so ljudje več ur, pogosto vso noč, brez zdravniške in druge oskrbe na medmejnem prostoru čakali na vstop v Avstrijo. Konec oktobra je začela slovenska oblast govoriti o postavljanju ograje, 11. novembra je tudi dejansko začela postavljati na mejo rezalno žico.

Od septembra do konca novembra, ko nastaja to besedilo, je po uradnih podatkih slovenski prostor prečkalo četrto milijona moških, žensk in otrok. V tem času je zavladovalo izredno stanje strahu in nelagodja tako med prebivalstvom kot pri večini politikov, pri čemer navadni smrtnik v svojem vsakdanjiku ni videl enega

¹ Kronologijo povzemam po *Refugees welcome* (2015a in 2015b).

samega begunca, ker jih je država izolirala z »varnostnimi mehanizmi«, s katerimi je zazidala nekakšen tunel, po katerem je pošiljala begunce iz enega konca države na drugega in nato naprej v Avstrijo. Večina medijev je širila moralno paniko – v nekaterih se je kontinuirana proizvodnja begunca kot Drugega stopnjevala v odkrito sovraštvo in rasizem –, ki so jo z varnostnimi pretnjami zaradi razpada schengenske meje spodbujali vlada in njeni uradniki, visoki predstavniki Katoliške cerkve, parlament s skoraj plebiscitarno odločitvijo za predlog o spremembi zakona o obrambi, v medijskih komentarjih pa so ju utrjevali strokovnjaki za korporativno varnost. V dobrem mesecu je nastal novorek, po katerem je beg ljudi val, tok, povodenj; solidarnost pomeni diskriminacijo, izločanje in ustrahovanje; humanost trpinčenje; svoboda je popolni varnostni nadzor; dostojanstvo človeka njegova inferiorizacija; rezalna žica pa tehnična ovira. Nedvomno je eden od vrhuncev sejanja varnostne panike postavitve rezalne žice na južni meji, s pomočjo katere naj bi država pri obvladovanju migracij lažje, kot se je izrazila notranja ministrica, »prečiščevala begunski tok«. Ker kar 79 odstotkov prebivalcev in prebivalk v državi odobrava postavitve z britvicami posute žice (G. C., 2015), gre tako rekoč za prostovoljno samoobkolitev v obrambi homogenega, edino pravega naroda, pri čemer je največ skrbi v javnosti zaradi morebitnih poškodb namenjene (divjim) živalim. Sama po sebi ta skrb ne bi bila odveč, če ne bi zamegljevala dejanskega obsega problema, tj. da rezalna žica nediskriminatorno reže tako idejo svobode, prostega gibanja za vse in temeljne pravičnosti, preusmerja begunce na veliko nevarnejše poti, kot tudi v živo reže ljudi, živali, življenja lokalnega prebivalstva in krajino ter da bo imel od tako okrvavljene grude rodovitnejšo zemljo zase samo politični razred. Na tem mestu trčimo ob znani fenomen, ki je s prihodom beguncev na domači prag dobil še pred meseci nesluten polet in ki smo mu v *Časopisu za kritiko znanosti* posvetili letošnjo pomladno tematsko številko z naslovom *Rasizem: razrezani svet*. Levi in desni, zlit v ekstremi center (glej Pajnik, 2015: 7–8), uprizarjajo rasistični stampedo, ki se najprej skozi zakonodajo in nato z njenim izvajanjem v institucijah čedalje bolj utrjuje in udejanja v strukturni rasizem. Omenimo naj samo dva primera: 1. dopolnilo zakona o obrambi, ki ga je parlament sprejel po hitrem postopku na nočni seji in se nanaša na širjenje pooblastil vojski za interveniranje v civilno sfero; 2. v postopku v parlamentu je sprememba zakona o mednarodni zaščiti, ki se nanaša na podeljevanje azila in subsidiarne zaščite in še zmanjšuje standarde že tako zelo restriktivne azilne politike v državi. Obema zakonoma je skupno to, da trdo posegata v svoboščine, pravice in življenje *vseh*: tako beguncev kot prebivalstva. Zato je razumljivo, da noben predsednik (parlamenta, države in vlade) ni pozval k solidarnosti z begunci in se kritično odzval na silovit razrast ksenofobije, kar lahko razumemo tudi kot izmikanje odgovornosti in pomiritveni intervenciji v vzdušje sovražnosti ter izogibanje soočanju s tisto odgovornostjo, ki jo ima Republika Slovenija kot polnopravna članica EU, Nata, podpisnica vilenske izjave ob napadu na Irak itd.

Takoj s prihodom beguncev so se na terenu pojavili številni samoorganizirani

posamezniki in skupine, ki so kljub oviranju in sumničavosti represivnih organov skušali na različne načine olajšati položaj beguncev, potisnjenih v čakanje v dehumaniziranih razmerah, in jih informirati, kot denimo septembra na mejnih prehodih Obrežje in Rigonce in mesec pozneje na travniku v Rigoncah, v Petišovcih in Središču ob Dravi. Solidarnostne akcije z njimi je država kriminalizirala. Oktobra se je nadzor nad gibanjem beguncev še zaostрил: z ogradami, policijskimi kordoni, oboroženimi vojaki, oklepnimi vozili so začeli preprečevati kakršen koli stik tako samoorganiziranih kot kogarkoli drugega z njimi, tudi pri nujenju najnujnejšega, kot je topla obleka, voda in hrana. Ko je državi v nekaj dneh uspelo skanalizirati prihode beguncev neposredno v sprejemna taborišča, je popolnoma onemogočila kakršen koli nenadzorovani stik samoorganiziranih z begunci. Še več, neposredno poročanje iz taborišč je onemogočila tudi novinarjem, pri čemer se cehovske novinarske organizacije na ta ukrep niso odzvale. Odtlej so posamezniki in novinarji lahko prišli v stik z begunci samo še pod okriljem humanitarnih organizacij kot njihovi prostovoljci. Številni so se odločili za ta korak, odšli v begunska taborišča in spremljali razmere v njih.

Samoorganizirani in aktivisti različnih skupin so prisotni na vseh *hot spots* balkanske poti in so brez izjeme povsod nezaželeni, ker so s svojo neodvisno pobudo, brezpogojno solidarnostjo z begunci, zavestno pristranskostjo in občutljivostjo do dostojanstva *ljudi* nasproti upoštevanja togih navodil, brezbržnosti in molka, v katere se ovija begunce, motnja v »redu upravljanja begunskega toka«. Na balkanski poti so začeli ti posamezniki in skupine množiti kritiko zaostrovanja migrantskega režima, prakse upiranja in mreže povezovanja. O svojih opažanjih in izkušnjah s terena so neposredno poročali s SMS-sporočili in s pisanjem poročil. Tako je nastala razmeroma dobra dokumentacija, ki odpira vpogled v razmere na terenu v Sloveniji in deloma v sosednji Hrvaški od 18. septembra do 13. novembra. Za objavo poročil smo se odločili zato, ker so njihove ugotovitve s terena in analize položaja naletele na skorajda popolno blokado medijev, ki so prepogosto povzemali zgolj uradna stališča oblasti, kot je denimo »mi humanitarno in solidarno ravnamo z begunci«, po drugi strani pa povzdigovali lik požrtvovalnega humanitarca-prostovoljca kot udarnika našega časa. Objavljena poročila so osebna videnja razmer in položaja beguncev, katerih moč je v poznem poletju 2015 za nekaj časa zrušila zidove trdnjave Evrope; odražajo privrženost ljudem, ki danes posebej tako konstitutivne in razglaševane postulate Evropske unije, kot so svoboda gibanja, odprte meje in prost pretok ljudi, pretok, ki je že desetletja prepuščen korporacijam, da neovirano prelivajo kapital po vsem svetu in uprizarjajo socialno, družbeno in politično opustošenje na različnih koncih sveta; ali če parafraziramo Hannah Arendt v eseju *Mi begunci* iz te številke, so »begunci [so] avantgarda«, to je transnacionalni lik današnjega časa, ki se ni udobno zleknil v svojo golo apolitično danost, ko se z njim poskuša »upravljati« na podlagi razlike in ne na podlagi univerzalnosti pravic in pravičnosti. Njihov prihod je v Evropi spodbudil kritiko obstoječega sistema in zahteve po njegovi spremembi, redefiniciji Evrope, spremembi

migrantskega režima, nastanek raznih političnih in državljskih pobud, boje za avtonomijo migracij in pobude o skupnostni skrbi, vrstijo se razprave, polemike, okrogle mize. Ko so samoorganizirani in aktivisti odšli v taborišča, te otoke, ločene od svoboščin in načel, ki vladajo zunaj njih, so se sicer pridružili sistemu, ki je nujno potreboval prostovoljce zato, da je lahko tako učinkovito in brez »odvečne kolateralne« škode izvajal izločanje z ustrahovalnim varnostnim nadzorovanjem in transport v Avstrijo. Toda v taborišča so šli z namenom, da jih razkrijejo kot prakso in eno od sredstev, s katerimi se uveljavlja ideologija izključevanja, stigmatiziranja, segregacije in dehumanizacije beguncev, ki v Evropski uniji čedalje bolj prevladuje.

Skratka, objavljamo poročila s te strani razkola, ki nastaja v Evropi. Želimo si, da bi zbrana dokumentacija postala eden od virov analiz, ki bodo še sledile, in pričevanja časa, ko so begunci razkrili predvsem naravo tega prostora. Sicer se utegne zgoditi, da bo čez nekaj let prevladala uradna interpretacija, po kateri je država »solidarno in humano« ravnala z begunci – tako kot danes nekateri zagotavljajo, kako odprto smo leta 1992 sprejeli begunce iz BiH. Pozabijo pa povedati, da smo zanje v nekem trenutku in sredi razplamtevanja vojne, kajpak zaradi varnosti, zaprli meje.

Literatura

- ARENDR, HANNAH (2015/1943): Mi begunci. *Časopis za kritiko znanosti* XLIII(262): 216–224.
- G. C. (2015): Vox populi: 79 odstotkov anketiranih se strinja z ograjo na meji. *MMC RTVSLO*, 22. november. Dostopno na: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/vox-populi-79-odstotkov-anketiranih-se-strinja-z-ograj-na-meji/379272> (28. november 2015).
- PAJNIK, MOJCA (2015): V imenu ljudstva: sodobni procesi rasizacije. V *Časopis za kritiko znanosti* XLIII(260): 7–14.
- REFUGEES WELCOME (2015a): *Povzetek dogodkov med 16. 10. in 27. 10.* Dostopno na: <http://www.begunci.net/category/teren/> (27. november 2015).
- REFUGEES WELCOME (2015b): *Povzetek dogodkov med 27. 10. in 11. 11.* Dostopno na: <http://www.begunci.net/category/teren/> (27. november 2015).